

OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM A ČESKÝ JAZYK (produkce, percepce...)

Zuzana Hlavičková

- Kdo jsem
- Náhled do terminologie – opakování?
- Osoby s SP a český jazyk
- Výuka češtiny
- Učebnice
- Produkce psaného textu
- Specifické chyby v psaném projevu neslyšících
- Recepce psaného textu
- Výzkumy čtenářské gramotnosti
- Úprava textů pro SP
- Maturitní zkouška pro SP – český jazyk
- Diskuze

Náhled do terminologie – opakování?

- Osoby se sluchovým postižením
 - Nedoslýchaví
 - Ohluchlí
 - Neslyšící
 - Osoby s kochleárním implantátem (KI)
 - ...
- **Prelingválně neslyšící x postlingválně neslyšící**

Náhled do terminologie – opakování?

Komunikační prostředky osob s SP

Právo na volbu komunikačního systému!

(Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob)

- **Český znakový jazyk (ČZJ)**
- **Znakovaná čeština (ZČ)**
- **Prstová abeceda** – jednoruční/dvouruční
- **Odezírání** – Vizualizace mluvené češtiny
- **Mluvení**
- **Písemný záznam mluvené češtiny**

Osoby se sluchovým postižením a český jazyk

- U sluchového postižení je řeč vždy nějakým způsobem narušena, vždy je třeba logopedická péče.
- Český jazyk může být pro tyto osoby:
 - a) Mateřský jazyk
 - b) Druhý jazyk
 - c) Cizí jazyk

Výuka češtiny

- dva odlišné přístupy k výuce českého jazyka
 - ▣ čeština jako první/mateřský jazyk
 - ▣ čeština jako druhý/cizí jazyk
- výuka vedená slyšícím učitelem (+ asistent pedagoga/tlumočnick)
- bilingvální výuka (slyšící a neslyšící učitel)

Učebnice češtiny pro neslyšící

- HRONOVÁ, A., ŠTINDLOVÁ, B. *Učíme se (nejen) česky: učebnice češtiny pro neslyšící děti*. Praha: Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, 2011, 267 s.
- MACUROVÁ, A. a kol. *Umíme číst a psát česky. Učebnice češtiny pro neslyšící*. Praha, Divus 1998.
- MACUROVÁ, A., HUDÁKOVÁ, A. *Rozumíme česky: učebnice pro neslyšící*. Vyd. 1. Praha: Divus, 2003, 168 s.
- MACUROVÁ, A. a kol. *Čeština pro neslyšící: Zvýšení kompetence neslyšících ve čtené a psané češtině*. [CD-ROM] Praha : FRPSP, 2007.

Učebnice češtiny pro cizince

- HOLÁ, L. *Czech step by step: a basic course in the Czech language for English speaking foreigners*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2000, 288 s.
- HOLÁ, L., BOŘILOVÁ, P., MALÁ, Z. *Česky krok za krokem 2: Czech step by step 2. Tschechisch Schritt für Schritt 2. Češskij šag za šagom 2*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2009.
- KESTŘÁNKOVÁ, M., ŠNAIDAUFVÁ, G., KOPICOVÁ, K. *Čeština pro cizince: úroveň B1 : [vhodná pro všechny národnosti]*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010, 2 sv.
- a další

Produkce psaného textu

- narušeny jsou všechny jazykové roviny:
 - Fonologická
 - kvantita hlásek
 - komolení slov (vynechávání, přidávání, přehazování hlásek)

▣ Morfologická

- nadměrné používání podstatných jmen, sloves, přídavných jmen,
- méně zájmen, příslovcí
- záměna slovních druhů
- chyby v důsledku neznalosti rodu
- nedodržení předložkových vazeb
- neznalost deklinačních paradigmat
- chyby ve stupňování
- aj.

▣ lexikologická

- přidávání nadbytečných slov
- vynechávání slov
- záměna slov
- komolení slov
- málo abstrakt

□ syntaktická

- krátké, jednoduché věty
- věty v souvětí většinou jen ve slučovacím poměru
- časové věty vyjadřováno pomocí „potom“, „pak“
- chyby ve slovosledu
- naučené větné vzorce
- neznalost valence sloves

Specifické chyby v psaném projevu neslyšících

- interference – vliv ČZJ na český jazyk

Komorná (2013):

- **záměna sloves být a mít** (*přítel je hodně kamarádi*)
- **vypouštění sponového být** (*ty opravdu hodná*)
- **vyjadřování absolutního záporu pomocí výrazu vůbec** (*pracoval v dílně vůbec*)
- **vyjadřování příčiny pomocí „důvod“** (*Vloni strom spadla důvod už starý.*)

- **nerozlišování důsledkových a důvodových vztahů** (*dětem nerozumějí učitele, proto neumějí skutečně znakovým jazyk*)
- **vyjadřování časových a podmínkových vztahů pomocí výrazu „potom“** (*Bude dělám zapojit dobře, potom žárovka svítí*)
- **specifický slovosled** (*manžel bije dětem, budeš dělat co?*)

- **doslovný přenos větných struktur používaných ve znakovém jazyce** (*ptam jsi byla odmalicka KI*)
- **citace orálního komponentu** (*rodiče i učitelka fifi učí děti slovo*)
- **lexikální vyjadřování času, otázky, vidu** (*Minulý chodit na vánoce. Ptám se můžete ve čtvrtek. bude možná koupit motorku*)

ukázka textů

Mám rada modelky, když přehladka na módu a další, taky herečku mám rada aktivní.

Zaleží na situaci, když mě moc baví s práci a málo peníze, zaleží jak žiju s byt a finanční peníze.

Taky hodně lidi neznají o kulturě neslyšící život.

Můj dobrý kamarád je velmi srandovný, co díky němu se mi dává vždycky dobrou naládu.

Ano mám zájem na dovolenou do zahraničí.

Nakonec zůstanu chodit do školy.

sama vypočítat měsíc hodin práce

Náš maturitní večírek bude spokojené, přijeme a pokecáme si.

Já by si vybral turistický pobyt, protože rád chodím po skále nebo prozkoumám staré památky.

popis obrázku

To je koupaliště s tobogány.

Je pěkně počasí.

Je tam velkou skála s mála vodopádu, stromy...

Matka hlídá své děti na bazéně.

Jedni páni sedí na skále a opaluje.

Jsou tam málo lidí, děti hrají na malou vodu na bazéně.

Před start tobogány je tam plavčík a hlídá před tobogány lidí postupně sklouzat na tobogány.

Svoje oblíbené jídlo

Postup:

10 kusů oloupené brambory a poumývají si vody a vyčistit. Nakrájíme si dlouhý obdélník. Pánvi dejte si oleje plné, a zahřeje. Až kým už horké zahřeje a dejte si do pánve. Asi 10min, zaleží brambory vidět a ochutnejte si, jestli dost nebo ještě trochu. Dokud hotovo, příprav si mísa na hlubokou dejte ubrousky a do mísy dat brambory a posypat sůl. DOBRU CHUT!

MOJE NEJLEPŠÍ DOVOLENÁ

V roce 2008 v říjnu jsem byla v Tunisku s skupinami tancem “lidový tanec ze školy” s dvěma vedoucí a žáci asi 10, místo blízko SOUSSE.

Tam bylo krásně počasí a jsme naplno toho užili bez chyb. Přijeli jsme do hotelu a hotel bylo pěkný spíš luxusní, dovnitř několik muži s námi zahráli a my odmítali a k tomu jsme mysleli že to cizí muži kteří chtěli nás zahrát když jsme krásně holky. Pozdě jsme zjistili že to nejsou cizí muži ale zorganizují v hotelu a jsme vůbec smály že co jsme odmítaly aby s námi zahráli. Organizovaní muži všimli nás že jsme neslyšící a přijeli po nás, nás hodně vyptavovali a jsme řekli že jsme “NESLYŠICI” a oni vyjasnili chápali jsme neslyšící a věděli dobře jak vztah mezi neslyšícími a s námi byli srandy, bavili. Uměli se snažit pochybovat s tělem a snažit znakovat “mimika, gesta,…” To bylo úžasné city! Tam dlouho asi 8dnů. Poslední den jsme balili věci do kufry a odnesli jsme dolů na vrátnice a organizovaní byli moc smutní a chtěli aby nás zůstali co nejdelší. Objímali jsme společně a rozloučili i slzy. Odešli jsme busem do města SOUSSE, přiletěli jsme domů na Slovensku do Bratislavy. 8 dnů bylo krásně počasí a žádný očklivý počasí, porad vyřídili slunce

Recepce psaného textu

Motežčíková (2012):

- problémy týkající se **slovní zásoby**
 - ▣ malá slovní zásoba
 - ▣ špatné porozumění významu slov
 - ▣ nedostatečná znalost pojmů
 - ▣ neschopnost propojit význam s pojmem
 - ▣ neznalost významových vztahů uvnitř lexikálního subsystému
 - ▣ slovní zásoba abstraktní povahy a frazeologie
- nedokonalé zvládnutí **gramatiky českého jazyka**
 - ▣ nedostatečné zvládnutí deklinačních a konjugačních paradigmat
 - ▣ neznalost valenčních vazeb, slovosled
 - ▣ aktuální větné členění
 - ▣ komunikační funkce výpovědi
- problémy spjaté s **povědomím o světě**

Výzkumy čtenářské gramotnosti

- Úroveň čtenářských dovedností dětí se SP neodpovídá jejich kalendářnímu věku.
- Čtenářské dovednosti sluchově postižených absolventů základních škol se rovnají v celkovém průměru čtenářským dovednostem slyšících dětí ve věku 9 let. (Hrubý, 1997,1998)
- Nejlepší úrovně čtenářských dovedností dosahují tři skupiny sluchově postižených dětí: neslyšící děti s kochleárním implantátem, děti s malými ztrátami sluchu a neslyšící děti neslyšících rodičů. (Motejzíkova, 2012)

Upravené x neupravené texty

- úprava neboli zjednodušování, redukce, parafrázování, adaptace, přepis
- ztráta umělecké hodnoty ???
- Psycholingvisté – důležité jsou znalosti o světě, které získáváme z textu
- čtení = překlad
- čtení je diskontinuitní (zásahy mateřského jazyka)
- text je složitý – pocity zklamání, ztráta motivace

Úprava textů pro osoby se sluchovým postižením

- E. Suralová (2002) i M. Daňová (2008) – metodika úpravy textů pro znevýhodněné čtenáře
- Úpravy:
 - délka textu
 - obsahová náročnost
 - dějová posloupnost
 - míra výslovnosti textu
 - obtížně interpretovatelné jazykové konstrukce (metafora, frazémy, ironie...)
 - ilustrace
 - vysvětlivky
 - vynechání informací
 - přidání informací
 - doprovodná cvičení

Maturitní zkouška pro SP

- Žáci v kategorii sluchové postižení jsou rozděleni do **tří skupin.**

- **Skupina 1**
 - ▣ mluvená čeština
 - ▣ nemají obtíže (nebo jen mírné)

- **Skupina 2**
 - ▣ mluvená čeština + komunikační systémy odvozené od češtiny
 - ▣ vážnější obtíže

- **Skupina 3**
 - ▣ český znakový jazyk
 - ▣ modifikovaná zkouška
 - ▣ tlumočnick

Uzpůsobení podmínek konání MZ a hodnocení

□ Skupina 1

- stejná zkouška jako žáci intaktní
- navýšení čas. limitu o **50 %**
- kompenzační pomůcky
- vyloučen je poslech z cizího jazyka
- hodnocení podle stejných kritérií jako u žáků intaktních

Uzpůsobení podmínek konání MZ a hodnocení

□ Skupina 2

- stejná zkouška jako žáci intaktní
- navýšení čas. limitu o **100 %**
- formální a obsahové úpravy
- kompenzační pomůcky
- možnost využití služeb tlumočnicka nebo asistenta
- vyloučen poslech z cizího jazyka
- ústní zkouška z cizího jazyka může být modifikována do písemné podoby.
- **hodnocení dle posudku vystaveného školským poradenským zařízením** (symptomy napříč jazykovými rovinami)

Uzpůsobení podmínek konání MZ a hodnocení

□ Skupina 3

- jako u skupiny 2
- modifikovaná zkouška z českého a cizího jazyka – **Český jazyk v úpravě pro neslyšící (ČJN)**
- tlumočení do českého znakového jazyka
- **ČJN je koncipována jako zkouška z jazyka cizího.**
- podle SERR úroveň B1(B2)
- hodnocení podle odlišných kritérií hodnocení

Maturitní zkouška z českého jazyka a literatury

- Maturitní zkouška se skládá ze tří částí

SP 2

- Didaktický test
- Písmenná práce
- Ústní zkouška

SP 3

- Didaktický test
- Písmenná práce
- Ústní zkouška

Literatura

- MOTEJZÍKOVÁ, J. Ještě pár poznámek ke čtení...*Info-Zpravodaj*, 2012, roč. 20., č. 2, s.12–14.
- KOMORNÁ, M. *Psaná čeština neslyšících*. Přednáška MU, Teiresiás. 2013.
- www.novamaturita.cz

?